

Hónapló

Dalos György

Térdproblémák

Berlin, 2026. május 15.

Julcsi unokám sikeresen érettségizik. Ballagáskor a végzősök az általa rendezett performansszal vettek búcsút az iskolától. Mondhatnám, családi tradíciót követett. 1962 májusában engem ért hasonló megtiszteltetés – én tolmácsoltam a tanuló ifjúság köszönetét az iskolának. Tettem ezt drámai mellékkörülmények között, kifecamított jobb térdrel. Másnap reggel, nem emlékszem már, hogyan, de valahogy elvándoroltam a házunkhoz közeli Szobi utcai Mentőkórházba, ahol gondosan sínbe kötözték a sérült végtagot. Emiatt lemaradtam az évzáró KISZ-kirándulásról, és az érettségi reggelén H. Tamás barátom hátán vonultam be a Kölcsey gimnázium udvarára. Nyolc évvel később villamosról leszállva bal térdemet rándítottam ki hasonló következményekkel. Ettől kezdve mindkét térdem időérzékeny lett – hol az egyik, hol a másik jelezte minden meteorológiai szolgálatnál megbízhatóbban, hogy időváltozás várható.

76

Miközben Julcsi unokám életpályájának új, fontos szakaszába ért, minden előzetes ballépés nélkül ismét jobb térdemet kapta el a fájdalom. Házi orvosom egy hirtelen jelentkező cisztára tippelt, kenőcsöt írt fel és borogatást ajánlott, ám ezek a medicinák nem segítettek a térdfájásomon. Elkezdtem a Google-ban és a Doclib portálon ortopéd rendelőket keresni – a legflottabb praxis huszonhat nap múlva ígért időpontot. Szerencsére akad rendelő, amely – legalábbis a honlap ismertetője szerint – előzetes jelentkezés nélkül is fogad, „hozzon magával időt” alapon. Kénytelen-kelletlen eltaxiztam egy ilyen ortopéd orvosközösséghez, ahol viszont azzal utasítottak el, hogy ők túlterheltség okán akut panaszokkal nem foglalkoznak. Miután több hasonló kísérletem meghiúsult, visszakéredzkedtem a házi orvoshoz – ő mindenesetre fájdalomcsillapító és gyulladáscsökkentő kötéssel befáslizta a lábamat. Most itt tartunk, a külső meghívásokat lemondtam, lakáson belül sétálok, és várom a csodát. A szerint a német egészségügy zsúfoltságára való tekintettel a szakorvosokhoz most lenne érdemes erre az őszre fiktív időpontokat foglalni – tünetek vagy panaszok majd csak jelentkeznek. Jómagam úgy képelem, hogy mostani térdem párbeszédet folytat a diákkorival, s az ifjabb, erősebb, mozgékonyabb testrészt bátorítja az idősebbet: fel a fejjel, két térdfájás között is lehet szép és tartalmas az élet.

*

Kocsis Máté, a Fidesz országgyűlési képviselője, mint arról megemlékeztem (*Mozgó Világ*, 2025. április), az alábbi módosítást javasolta az alkotmány

XVI. cikkelyéhez: „Más állam állampolgárságával is rendelkező magyar állampolgár Magyarország területéről törvényben meghatározott feltételek esetén kiutasítható, ha tevékenysége Magyarország szuverenitását, közrendjét, területi integritását vagy biztonságát veszélyezteti.” Nekem már akkor feltűnt, hogy az ellenzék felszámolásának ez a módszere nem tökéletes, hiszen a helyes kormányzati politika kerékkötőinek túlnyomó része csak egy állampolgársággal rendelkezik. Szerencsére Halász János, a Fidesz parlamenti frakciójának vezetője azokra is gondolt, akiket nem lehet ukmukfukk kiebrudalni a magyar felségterületről. Egy hétfőről keddre virradó éjszakán saját alvásidejét feláldozva kidolgozta az itthon maradók lehetetlenné tételének módszerét és közzé is tette egy alkotmánytörvényi javaslat formájában.

Eszerint „a Kormány a Szuverenitásvédelmi Hivatal javaslatára rendeletben dönt azon szervezetek jegyzékéről, amelyek közélet befolyásolására irányuló tevékenysége Magyarország szuverenitását veszélyezteti. „A jegyzékre vett szervezet [...] külföldi támogatást a pénzmosás elleni szerv engedélyével fogadhat el”. [...] „Ha a hatósági ellenőrzés alapján megállapítást nyert, hogy a jegyzékre vett szervezet a pénzmosás elleni szerv engedélye nélkül külföldi támogatást fogadott el, a pénzmosás elleni szerv közigazgatási bírságot szab ki, amelynek összege megegyezik az engedély nélkül elfogadott támogatás összegének huszonötszörösével” [...] A hitelintézetek kötelesek a „jegyzékre vett szervezetek” számlájára érkező külföldi összeget jelenteni, illetőleg ezeket, amennyiben fennáll a veszély, hogy a támogatást „a hazai közélet befolyásolására” fordítják, a feladóhoz visszautalni. Ez persze azt is jelenti, hogy a „pénzmosás elleni szerv” hozzáférhet a banki adatokhoz.

Nem tudom, érzékelhető-e ezekből az idézetekből, hogy mekkora hatalmat kap „a pénzmosást ellenőrző, szerv”, nevezzük nevén, az állam, a „jegyzékre vett szervezetekkel”, értsd, a civil szférával szemben. Tegyük fel, hogy egy csőd szélén vergődő környezetvédelmi vagy emberi jogi alapítvány hatezer euró támogatást fogad el hasonló profilú külföldi szervezettől, és az összeget honlapjának működtetésére és nyilvános viták megrendezésére használja, amivel, ha mégoly szerényen is, de „befolyásolja a hazai közéletet”. Gondoljuk el, hogy egy amatőr kisszínház bécsi vagy berlini fellépésre veszi igénybe az ottani partner anyagi segítségét. Jelen körülmények mellett inkább lemondanak a támogatásról, semmint indexre kerüljenek, ami egyben politikai megbélyegzés is. Az előkészületben lévő Lex Halász ilyen helyzetek sokaságát fogja előidézni. Mondhatná erre valaki, hogy a tervezett jogszabály címe szerint mindössze „a közélet átláthatóságáról” kíván gondoskodni. Csakhogy hasonlóan ártalmatlan színben jelentkezett A nem kereskedelmi jellegű szervezetekről című 2012-es orosz törvény is, amelyhez tíz évvel később csatolták a külföldi befolyás alatt álló személyek tevékenységének ellenőrzéséről szóló jogszabályt, amely a külföldi ügynököknek minősített ellenzékiek megfigyeléséről és üldözéséről intézkedett. Meg aztán mi, magyarok, emlékszünk még az 1938/XV. törvénycikkre is, amely „a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb bizto-

sításáról” volt hivatva gondoskodni – a történészek máig „az első zsidótörvény” néven emlegetik.

*

Azt hiszem, nem múlt el még nap tudatos életemben anélkül, hogy legalább futólag ne gondoltam volna József Attilára. Ilyenkor nem csupán versrészletek villannak át az agyamon, hanem újra meg újra egy kényeszeres hiányérzet is – ez a költő, akinek művét a magyar líra Petőfiét, Adyét is túlszárnyaló csúcsteljesítménynek tartom, voltaképpen sohasem érkezett meg az általam nyomon követhető nyelvterületekre, jelesül a németre, pedig 1960 óta számos német nyelvű kötete jelent meg, legutóbb Báthory Csaba az *Összes verseket* adta közre egy svájci kiadónál. Fordítói között nem egy anyanyelvi közegében elismert költői tehetség akadt, így Franz Fühmann, aki Paul Kárpáti nyersfordításából építkezett. Hozzá írott leveleiből azonban kiderül, hogy nem tudott mit kezdeni József Attila nagyságával, míg Vörösmartyét és Radnótiét határozottan érzékelte. Meg is kérdezte Kárpátit, valóban olyan jó vers-e *A bánat*, amelyben a költő az illegális kommunista pártból való kirekesztésére reflektált: „Zúg, erdő elvtárs! Szinte csikorgok...” Erdő elvtárs? Valóban, mivé lesz ez az intimitás egy olyan közegben, ahol egy párt nem üldözött kisebbség, hanem egy olajozott diktatúra vezető ereje, és az „elvtárs” megszólítás nem egyéb üres formulánál? Márpedig Fühmannak, mint NDK-s állampolgárnak, megvolt a maga véleménye a pártról!

78

De van itt más gond is. A mozgalmi képzettársításokat távolról sem hordozó *Tiszta szívvel* több fordításban is létezik, ezek némelyike lemond a rímekről, a többi formatartó. 1987-ben egy kint élő magyar igazgatta kis bécsi színház kétnyelvű József Attila-estre vállalkozott, az eredeti verseket Jordán Tamás, a németre fordítottakat Franz-Josef Csencsits osztrák színész adta elő, a bevezetőre pedig engem kértek fel. Ültünk a nézőtéren, és Csencsits rákezdett az Engl Géza átültette német szövegre: „Mutter tot, der Vater fort, / weder Gott noch Heimatort...” („Anyám halott, apám eltűnt, / nincs sem Istenem, sem szülőföldem”), majd bizonytalanul megkért, hogy fordítsam le szó szerint az eredetit. „Ich habe weder Vater noch Mutter, / weder Gott noch Heimat”, teljesítettem a feladatot. Csencsits diadalmasan mosolygott, érezte ő, hogy ebben az anarchista népdalban „több van”, mint a rímes-ritmikus klapanciában. Be kellett látnom: a formahű változatról nehéz volt elképzelni, hogy miatta az akkor huszoneves József Attilát az ország összes egyeteméről kizárták, és ez az emlék egész zaklatott életén végig kíséri. Mindazonáltal a bemutatón az én nyersfordításom sem „jött be”, mi több, a Fühmann által kitűnően lefordított *Eszmélet* sem, annál inkább értékelték a *Szabad ötletek jegyzéke két ülésben* című önanalízisét. A bécsi magyarok el voltak ragadtatva Jordántól, az osztrákok udvariasan tapsoltak Csencsitsnek – József Attila magyar titok maradt.